

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR
SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET, FÖRENINGEN FÖR VALGÖRENHETENS ORDNANDE
 OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

LILLY ENGSTRÖM: Från Norge och det stora skolmötet, II.
 ELLEN WHITLOCK: Röster med vinden,
 Ett förbättringsfångelse för kvinnor.
 DAGMAR BERGSTRÖM: Rang,
 Litteratur: L. D.: Ellen Keys livsåskådning och verksamhet som författarinna af
 C. D. af Wirsén, — L. D.: Med kärlekens rätt af Gudrun Wide.
 Föreningsmeddelanden.
 Från skilda håll.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
 Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Största lager af
Duktyger,
Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.

Specialité: **Damutstyrslar,**
hvilka förfärdigas å egen Syteller och levereras fullt färdiga, märkta
och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG, Stureplan.

K. M. LUNDBERG

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lirt- och yllestramalj,
passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar** m. m. Mönster
uthyras. Requisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Specialaffär
för
Damartiklar
Regeringsgatan 26.
*Order från Landsorten
exp. mot efterkraf.*

Stort urval af
Vinterhattar
Hattflor, sv., hv. & kulörta
— **Bluslif** —
Halsdukar och Skärp.

HERM. MEETHS, Stockholm.

Sirius-Kaminer,

mycket bränslebesparande och med prydligt utseende säljas af:

Per Froms Velocipedfabriks-Aktiebolag,

(Kongl. Hofleverantör.)

Mäster Samuelsgatan 34, Stockholm.

OBS.! Prospekt sändas på begäran. OBS.!

Lomhördhet.

En rik Dame, som blifvit kurerad genom Dr.
Nicholson's Artificiella Örontrummor, har skänkt till
Institutet en summa af **Kr. 25,000**, på det att döfva
eller lomhörda personer, hvilka ej hafva medel att
förskaffa sig dylika, skola erhålla dem gratis. Bref
torde adresseras till:

Institutet Nicholson, "Longcott," Gunnersbury, London, W.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde. dock ej under två kronor.

Nytt i Bokhandeln!

Ljudande Malm af Runa förf. till »Allt eller intet», »Hvardagslif» m. fl.
Häft. 2: 50, kart. 3 kr., klotb. 3: 50.

”Mot ljuset” af Märta Lagerfelt. Med förord af D:r C. D. af Wirsén. 25 öre.

Kyrkliga lifsrörelser i Danmark af K. G. 40 öre.

Tänk på mig! Bibelspråk med verser af L. S. En liten bok i fint färgtr. 60 öre.

För och emot. Tre berättelser af G. Weibrecht. Häft. 1: 25, kart. 1: 50.

Missionsbarnet af Margrethe. Öfversättning från norskan af Ad. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Den heliga historien af Dr. Alfr. Edersheim. Sjunde del.

med porträtt, kartor och flera register 1: 50. Med denna del är hela verket utkommet och kan erhållas inbundet dels i 2 halfr. band 10: 50, dels i 7 klotband med fodral 12 kr.

 Lösa permar till de olika banden finnas att tillgå.
Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvoror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 2867.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Från Norge och det stora skolmötet.

II.

Den 5:te augusti på aftonen anlände mina reskamrater och jag lyckligen från Valdres till Kristiania Järnvägsresan hade varit så pass lång och vagnarna så fullsatta, att vi skattade oss lyckliga, då vi sågo Kristiania framför oss. Genom goda vänners försorg hade vi fått en utmärkt bostad, som i allo motsvarade våra önsningar om friskt läge samt tystnad och stillhet. Vi visste på förhand att skolmötesdagarna skulle taga på krafterna — men vi hade ju krafter att taga på, vi som lefvat flere veckor i fjällen. Jag vill på förhand säga, att det var en glädje att se de många solbrända och rödblommiga pedagogerna.

Den bostad, där vi befunno oss så väl, var Studenterhjemmets hotell vid Underhougsveien, strax bredvid Homansbyen, den vackra stadsdelen med de många trädgårdarna. I detta hotell får man för billigt pris stora ljusa rum med präktiga sängar. Ja, jag disponerade t. o. m. en balkong, som låg mot den stora öppna gårdsplatsen och från hvilken jag kunde skåda ut på de lummiga träden och de friska gräsmattorna. Jag önskade blott, att jag hade bott där under den förflutna hettans dagar, ty man hade just ej lust att sitta på en balkong och se på hur det regnade, och det regnade nästan oafbrutet under det stora mötet.

Under min första vistelse i Kristiania denna sommar, då jag själf bodde på fru Byes af svenskar välkända hotell, hyste Studenterhjemmets hotell inom sina murar en samling af mycket ungdomliga svenska resenärer. En Göteborgslärlarinna hade nämligen fört sin unga fotvandrartrupp genom Dalsland in i Norge och till dess hufvudstad, och denna glada skara hade äfven genom norska vänners goda hjälp funnit vägen till Studenterhjemmet. Jag hade den stora turen att sammanträffa med mina unga landsmaninnor hos en i många kretsar i Sverige känd och värderad norsk lärarinna, fröken Henriette Wulfsberg. I sin trädgård hade hon kaffekalas för den unga skaran, och jag må säga, att när gästerna se så glada och

muntra och tacksamma ut som Göteborgsflickorna, då är det verkligen lönande att hålla kalas. Ja, denna tafra af sommarsol, träd och blommor, flaggor och kaffebord och därtill en glad ungdomskara, den är värd att minnas. Och hvad hade icke denna ungdom upplefvat! En sådan gästfrihet som den norska fanns naturligtvis icke på hela jordklotet! På Studenterhjemmet hade varit en afskedsfest, studenterna hade sjungit för flickorna och berättat landsmåls historier och den goda gamla värdinnan hade låtit baka en stor tårta till deras ära. Så var det en Kristiania-grosserer, som på något sätt spanat upp sällskapet och en dag bjudit dem alla på middag i sin vackra villa ute på Bygdö. Ja, för tillfället fanns det visst endast en stor sorg i världen för resenärerna, och det var att nödgas lämna Kristiania. Nog blefvo de flickorna varma unionsvänner.

Den 7 aug. skulle det stora mötet — eller för att begagna dess officiella namn, »Det åttonde nordiska skolmötet» — högtidligen öppnas. Från »De norske pigeskolers forening» hade emellertid utgått inbjudning till ett möte med diskussion redan den 6 aug. Det skulle blifva ett nordiskt flickskolemöte. Hvad var naturligare än att flere af oss svenskor beslöto oss för att deltaga i detta möte. Och vi fingo sannerligen ej skäl att ångra oss. Mötet skulle äga rum i Berles skoles gymnastiksal. »Berles skole» är ett nytt vackert hus med ljusa, glada, ändamålsenliga rum och omgifvet af en stor fri gård. Då man vet, att de norska flickskolorna hvarken ha anslag af stat eller kommun, förvånas man öfver hur det är möjligt, att så många flickskolor arbeta i stora och vackra nya lokaler. Det är nog så, att den privata företagsamheten är större i Norge än hos oss.

Vi samlades alltså omkring 75 personer i den vackra flaggprydda salen. Diskussionen gällde den mycket omdebatterade »fællesskolen». Inledningsföredraget hölls af fröken Kirsten Hagen, som själf i flere år arbetat vid en samskola. Hennes föredrag var varmt och formfulländadt, och man märkte, att talarinnan hörde till den kategori af lärarinnor, som kunna göra och ha gjort djupgående och fina iakttagelser. Hon talade icke till samskolans förmån. Flickorna blefvo i många afseenden de lidande; de vågade icke under lektionerna komma fram med sina tankar och funderingar af rädsla för gossarnas skratt. Flickorna lära sig af gossarna att bli lata, deras känslolif tar skada, de bli alltför käckä — invändningar som vi nog hört förut, men man måste här stanna inför dem, då man kände, att man stod inför en talarinna, som rörde sig en-

dast på erfarenhetens mark. Från norskt håll förnams ingen opposition — kanske finnas dock norska samskolelärarinnor, som gjort gladare erfarenheter. Fröken Hagen medgaf själf att en orsak — och en mycket vägande sådan — till missförhållandena vore, att flertalet af Norges kommunala fællesskoler uppstått på så sätt, att ställets flickskola indragits och att goss-skolan öppnats för flickorna, utan att nödig hänsyn tagits till dessa senare. Ungefär enahanda erfarenheter framlades från danskt håll. Äfven de, som tycktes hafva sympati för samskolans idé, betraktade henne tills vidare som »framtidens» skola. Rektor Palmgren från Stockholm hade gjort motsatta erfarenheter och talade varmt för samskolan.

Det tycktes mig vid detta tillfälle, liksom vid så många andra, då samskolefrågan behandlas, att man nästan antog, att gossen ej äger något sjäslif och känslolif, som skall beaktas och vårdas. Gossen är redan från början tillspillogifven, man skall åtminstone rädda flickan. Men hvarför skall gossen få vara rå och skratta åt flickan? Vi stå med våra uppfostringsteorier så ofta kvar på den gamla ståndpunkten, att det är kvinnan ensam, som skall representera de ideella intressena i lifvet. I hemmet böra väl både far och mor — den forne skolgossen och den forna skolflickan — hjälpas åt att bära de höga idéernas fana för sina barn; modern kan det ej ensam, allra minst då det gäller att visa sönerna vägen.

Frågan om huruvida den 14—15-åriga flickan kan stå ut med samma arbete som den jämnåriga gossen ställdes också under debatt. Meningarna härom voro delade, och ett fullt nöjaktigt svar torde väl ej kunna gifvas härpå, förrän flickans fysiska uppfostran blir en annan. Då hygieniska grunder få betyda något vid hennes klädedräkt och rörelse i frisk luft kommer henne till del i samma mått som hennes bror, först då kan man göra jämförelser. Men är det också en fastslagen sanning, att en 14—15-årig gosse far väl af att bära en så stor börda af stillasittande intellektuellt arbete som han nu får göra? Ja, vi ställa många frågor till framtiden, då det gäller våra barns skolgång och uppfostran.

Från samskolefrågan komma vi lätt öfver till frågan om examen och examensläsning i flickskolan. Här äro som bekant förhållandena mycket olika i Sverige och Norge. Vi ha ju ingen examen i våra flickskolor, om jag undantar dem, som ha studentexamen till mål. Som exempel på till hvilken grad examensväsende och betyg enligt den nya skollagen vunnit insteg i de norska skolorna vill jag anföra, att t. o. m. gymnastik är ett valfritt examensämne i flickornas

middelskole, och genom de tryckta årsberättelserna får man veta hvilka betyg hvarje gosse eller flicka fått i sin middelskoleexamen: ja, man får t. o. m. veta hvilket betyg de fått i hvarje särskildt ämne, då det gäller studentexamen. Jag tror ej, att belåtenheten med alla dessa förhållanden är odelad; jag har hört flere norska lärarinnor uttala sig emot den öfverdrifna examensläsningen. Det fanns norrmän, som tycktes anse vår totala brist på examen som ett fattigdomsbevis och förutsade, att vi en gång skulle få en examen och att vi borde rusta oss till dess emottagande. Vi försvarade med stolthet vår fattigdom och menade, att ett utgångsbetyg från en skola borde kunna gälla lika mycket som en examen. Skulle vi en gång få en examen, hoppades vi, att den ej skulle bli alltför dominerande.

* Skolebestyrer Berg väckte förslag om att en komité skulle nedsättas med t. ex. fem medlemmar från hvart och ett af de tre landen för att öfverlägga om flickskolans kraf och mål, vi hade ju mycket att lära af hvarandra. Härmed kommo vi in på den tankegång, som blef hjärtpunkten i hela det stora mötets arbete: sammanlutning i ett gemensamt arbete för nordens skolor.

Förhandlingarna afbrötos, då vi diskuterat några timmar, af skolebestyrer Berle, som bjöd på »skolemad» i ett af skolrummen. Norsk skolemad är fin, den består af rhenskt vin och höga »krans-kager», åtminstone var det så den gången; den inmundigades under den gladaste sinnesstämming. Vi hunno endast med mycket korta tal.

Vi svenskor, som fingo vara med om detta privata möte, kände oss mycket tacksamma; vi kommo här i denna krets, där det icke fanns ett par tusen åhörare utan endast ett fåtal, att uttala oss förtroligt och oförskräckt, och vi stiftade bekantskaper, som vi annars kanske ej blifvit i tillfälle att göra. Vi kände alla, att det var en förträfflig inledning. Jag har kommit att uppehålla mig tämligen länge vid detta möte, dels emedan det var »overkommeligt» och dels därför att jag trodde, att ett flickskolemöte och hvad där förhandlades skulle vara af intresse för Dagnys läsare.

* * *

Det stora mötet öppnades samt(digt i två kyrkor för utrymmets skull. Jag bestämde mig för att gå i Trefoldighedskirken, där pastor Klaveness skulle predika. Hvarje plats i den stora kyrkan var upptagen, men ingen obehaglig trängsel rädde. Det var ett högtidligt ögonblick då den stora skaran uppstämde: »*Lovet den Herre, den mächtige Konge med Ære!*» Och jag tror, att de när-

varande sent skola glömma Klaveness' allvarliga och varma ord om att lära de unga »lefva» — ej blott gifva dem kunskaper. Och med hvilka enkla, förträffliga ord hälsade ej mötets v. ordf., den nyutnämnde expeditionschefen dr Ræder, mötesmedlemmarna välkomna. Högtidligheten var af religiös karaktär, men äfven det religiösa kan få en nationell färg och det enkla allvaret i förening med den innerliga känslöstämningen, som kom oss till mötes här — det var något ur det norska folkets lynne. Vid utgången från kyrkan hörde jag en svenska yttra: »Om jag ej får vara med om något annat, så skall jag ändå vara glad och nöjd med att jag kommit hit.»

Nu stå vi sålunda inför de 33 föredragen med ty åtföljande diskussioner och på samma gång inför »det uoverkommelige». Jag vill endast dröja inför några af föredragen. På mötets första dag talades om *fortsættelsesskolen* (för folkskolan) af fröknarna Holsen och Rogstad. Fröken Holsen inledde frågan med tänkvärda och varma ord om nödvändigheten att icke släppa ungdomen ur sikte, sedan folkskolekursen är afslutad. Man måste slå en bro mellan barndomsskolan och lifvet — en sådan bro borde just fortsättningsskolan vara. Ungdomen bör icke, som nu sker, under sitt lufs jäsningsperiod lämnas åt sig själf. Förbrytelseernas antal ha därför vuxit i trots af den stigande upplysningen. Försummadt inskräpande af samfundspolikerna vore till stor del orsaken till ungdomens dåliga uppförande, och detta inskräpande kunde ske i fortsättningsskolorna. Dessa skulle också förbereda till fackskolorna. — Fröken *Rogstad* betonade, att den norska lärarekåren anser denna fråga i hög grad viktig för såväl samfundet som individen.

Dessa föredrag höllos på ett allmänt sammanträde i Kalmeyergadens bedehus — mötets största lokal — och inför en åhörarskara, som räknades i tusental. De båda norska inledarinnorna voro ypperliga talare.

Den andra dagens — ja, jag skulle vilja säga hela mötets — stora fråga var »Samarbeide mellem Nordens barneskoler». Här uppträdde en inledare från hvardera af de tre landen. Den norske inledaren, overlærer Nicolaisen, öfvertygade icke blott vårt förstånd, han vann äfven våra hjärtan för detta samarbete. Jag skall icke vanställa den högstämnda framställningen genom att referera. Låt mig i stället (efter Svensk Läraretidning) anföra slutet af Nicolaisens tal.

»For mit indre syn dæmrer et stort og skjönt billede: Jeg ser tusender af børn i de nordiske lande vokse opp i levende kjær-

lighed til sit eget land og i sympatifuldt kjændskab til søskendlandene og slægtsvarm interesse for dem og deres folk. — Jeg ser som følge deraf de tre folk staa »som brødre sammen» med et broderskab saa dybt og bredt og stærk befæstet, at det med fuld tryghed tør siges: »De skal saadan staa». Det er sagt — og ofte gjentaet — om svenskerne og nordmændene, at vi slog os sammen; under slagsmaalet lærte vi at agte hverandre; derfor er vor forening nu saa fast og uryggelig. Men jeg ved noget som er bedre end at staa sig sammen. Vi bør nu prøve at vokse os sammen. Saa gjør vi vort bedste for at styrke os og udvikle os, hvert folk efter sine særlige vilkaar. Saa kan statsmandskløgten prøve at mærke grænserne og ordne bindeleddene, slig som det maatte stemme bedst med hver tids krav. Et vil da være sikkert og uryggeligt: Brødre er vi, og som brødre vil vi staa sammen. Dette vil være folkenes vel indforlivede politiske barnelærdom, og paa den faar selve statsmandskløgten bygge; ellers blir den daarskab. Og daarskab vilde det være om vi førsømt at pleie broderskabet, mens det endnu er tid; den dag kan komme da det er for sent. Gud forbyde, at den skulde være nær! Vi er tre talere sammen her i dag, ikke fire, som tanken var fra først af. Jeg finder en alvorfuld mindelse i dette. Hver eneste en som er her kan gjøre noget for opnaaelsen af det store, skjønne fremtidsmaal jeg har pegt paa. Skulde vi ikke ville gjøre det vi kan?!»

Talet mottogs med dånande handklappingar.

Skoledirektör Joakim Larsen från Köpenhamn anslöt sig hufvudsakligen till den föregående talaren. Den svenske inledaren, herr Fridtjuv Berg, talade klart, varmt och, som svensk sed är, sakrikt. Jag beklagar, att utrymmet hindrar mig att anföra särskildt hvad han sade om den fara, som kan hota vårt fortbestånd genom den s. k. fredliga eröfringen. Huru små stater — och särskildt här de skandinaviska — kunna sugas in i främmande kulturvärldar och att det är i de skandinaviska landens inre kulturella sammanhållning, som en borgen för vår framtid ligger.

Denna dags förhandling var en bland de få, som åtföljdes af en resolution; dennas hufvudinnehåll var, att de tre bestyrelserna skulle hvar i sitt land utse ett antal personer, som skulle öfverväga om hvad som kan göras för att främja samarbetet mellan Nordens skolor och framlägga förslag därom till nästa skolmöte.

Nu skall ingen tro, att detta skolmötes förhandlingar voro att förlikna endast vid en sakta och ljufigt rinnande bäck, vid hvars

stränder vi gingo och plockade sköna skandinaviska blommor, nej, här hvässtes och korsades också klingor. Det var då dr Nørregård, föreståndaren för Testrups folkhögskola i Danmark, inledde frågan »Om fædrelandshistorie i de nordiske skoler». Han framställde med glödande entusiasm den sanningen, att fäderneslandets historia i våra skolor hvarken blir fullständig eller sann, om den icke blir hela Nordens! Detta betonades så starkt, att tal. sade, att vi alla egentligen talade *ett* språk och voro *ett* folk, som dock utvecklat sig i tre grenar.

Skolebestyrer Otto Anderssen från Kristiania — mötets ordförande och redan från Stockholmsmötet väl känd och uppburen i Sverige — tog här afstånd. »De nordiska folken ha aldrig varit *ett* folk och det kan ej vara tal om *ett* fädernesland». Han ville samförstånd men ej sammansmältning, och häri få vi väl alla ge honom rätt. Striden växte ut till oväntade dimensioner och fördes med norsk skärpa och dansk »vittighed». Direktör Holmberg från Tärna folkhögskola i Västmanland, som icke var med i stridens hetta utan talade som den lugne åhöraren, syntes mig säga ett godt ord, då han sade, att vi först och främst skola uppfostra de unga till kärlek till det *egna* fosterlandet; endast så kan det växa upp en rätt kärlek till brödralanden. — Det hela slutade i fred och försoning.

Mötets sista dag kallades allmänneligen »svenskarnas dag» — och jag kan tryggt säga att vi hade heder af vår dag. Rektor Almquist höll ett föredrag om »Öfvergångsåldern och dess fostran i skola och hem», grundadt på iakttagelser, som det höfdes en lärare i naturkunnighet, och framsagdt på ett humoristiskt sätt. Han lade i dagen den varmaste sympati för de eljes af sina medmänniskor så djupt föraktade slyngelårsindividerna — och hvad mera var, jag tror, att han fick alla sina åhörare att göra detsamma, åtminstone för tillfället. Fröken Anna Sandström höll ett föredrag om det kulturhistoriska elementet vid historieundervisningen, om hvilket jag blott vill säga: läs det, när det en gång blir tryckt. Fröken Rönström från Lund talade om samarbetet i Nordens flickskolor. Diskussionen var en fortsättning på det Berleska mötet. Dessutom uttalades varma sympatier för de redan igångsatta »lärarinnebytena» mellan de olika landens skolor i Norden.

Vid mötet fanns äfven mycket att se. Så fanns en stor utställning, där man bland annat kunde få vara med om telegrafering utan tråd; ja, det telegraferades midt igenom oss; vi stodo aldrig i

vägen. Så kunde man få se svenska gossar torrsimma och danska flickor gymnastisera och mycket annat. — Den stora afskedsfesten på St. Hanshaugen gynnades af vackert väder, om jag undantar en liten regnskur. Högstämda tal höllos och sånger sjöngos, och mat fanns i öfverflöd; blott man gaf sig till tåls, så kunde man få både pastej och melon.

Det är endast det begränsade utrymmet, som afhåller mig från att anföra något ur två af talen på denna fest: jag syftar på det som expeditionschefen Ræder höll för Sverige och det hvarmed vår egen ordförande, professor Ernst Carlsson, tackade.

Under mötesdagarna voro utflykter anordnade åt olika håll — skada blott att regnet lade hinder i vägen. Dess mangrannare besöktes de vackra konserterna.

Den, som i likhet med mig var med i bestyrelsen, han fick under mötet vara »ofvanpå», det kan ej nekas. Man fick vara med om fester, och vid de allmänna mötena hade man reserverad plats. Dessa förmåner kunde man ju taga med godt samvete som lön för sin möda — ty en bestyrelse arbetar verkligen. Och för ræsten — t. o. m. mycket demokratiskt anlagda människor ha ju icke något emot att vid lämpliga tillfällen flyta ofvanpå.

Norska bestyrelsens fest för de andra bestyrelserna var den första. Den var angenäm och bar prægeln af gladt, vänskapligt återseende — nykomlingarna voro nämligen i minoriteten. Det var mest veteraner — men det var det förunderliga: vid dessa fester blefvo vi alla unga. Skolrektorerna blefvo åter unga studenter, och jag tror, att vi alla ansågo att vi hade mycket kvar att så och planta i framtidens unga land. Ja, de danska »vittighederne», hvilka som raketer flögo i luften, och den norska ungdomliga entusiasmen, som gaf sig luft i högstämda tal — allt detta drog oss svenskar med, vi som eljes äro litet mer tungrodda och högtidliga. Svenskarna höllo också tal, och jag tyckte att de talade både vackert, hjärtligt och manligt — vi gäfvos icke de andra efter.

En fest, som sent skall glömmas, var den som »Kristiania Lærerindforening» gaf för en del af de främmande lärarinnorna på Holmenkollen. Detta ställe med dess härliga läge på en ås ofvanför Kristianiadalen och dess nationella inredning stämde oss genast till fest. Vi samlades i Telemarksrummet och vandrade så in i »spisestuen» med dess timrade ljusgröna väggar. Det rikt dukade bordet pryddes af flaggor och blommor i rik mängd. De norska värdinnorna förde sina gäster till bords, och jag tror att

hvar och en tyckte, att hon fick just de grannar hon helst önskade. Så höllos här tal, allvarliga och glada, korta och långa, pedagogiska och opedagogiska — det var aldrig tyst i salen. När tal icke höllos, pratades och skrattades det af hjärtans lust eller också sjöngos sånger, och alla hade roligt. Ur talens mängd vill jag blott påminna om ett, som på mig gjorde det starkaste intrycket. Fröken Holsen talade för dem, som icke voro med vid mötet, för dem som velat komma med men ej kunnat, dem, som sutto hemma i de fattiga hemmen i fjälldalarna eller vid de aflägsna fjordarna. — Den sista fest jag var med om var af vida anspråkslösare, men ej mindre högtidlig, art. Den var i Studenterbjernet för de där boende finskorna. Det var på kvällen i en med lampor upplyst löfsal. Där många finskor voro med, blef det alltid en allvarlig stämning. Man kom sig ej för att skämta eller skratta inför deras allvarliga ansikten. Då svenska, norska eller danska folksånger jublande sjöngos, kunde man få se en finska sitta sakta gråtande. Jag tror, att de under mötet kände sig burna af mycken sympati. Jag minns att vid en fest, då en talare framburit varma ord för Finland, slutade han med orden: »Det passar ej att hurra för Finland, som vi gjort för de andra landen — låt oss sjunga Suomis sång.»

Då jag nu i minnet ser tillbaka på de förflutna mötesdagarna med deras allvarliga öfverläggningar och glada fester, är det likväl icke vid dessa jag helst och längst dröjer. Jag dröjer helst vid den tanken: samhörighetskänslan mellan Nordens folk har fått växt under de dagar vi lefde tillsammans — och samhörighetskänslan binder med starka band.

Lilly Engström.

Röster med vinden.

*Det susar en vind från öster,
Den kommer från välkändt land;
Den bär på sin vingor röster
Och toner från fjärran strand.
Så vemodstunga de klinga —
Jag hör hur de budskap bringa
Om sorg, som bräddats till rand.*

*En suck ur friboret sinne,
 Som dömts att se rifvas ned
 Hvad djupast i själen inne
 Det hyllat som lag och sed,
 Att se hur barbaren röjer
 Sin art, då han hotfullt höjer
 Sin arm mot glesnande led.*

*Från Finlands moar och skogar,
 Från finska kvinnor och män,
 Från folket vid liar och ploögar
 Och bildningens ämnessven,
 Den för till mig budskap sakta
 Om kraft, som sin rätt kan akta,
 Och lugnt kan lida för den.*

*Från milsvida skogar det susar,
 Det ljuder från öde mo,
 Allt starkare sången brusar
 Om grundmurad heder och tro.
 Fast furorna huggas alla,
 Hvem hindrar väl frö att falla
 I jorden och kraftigt gro?*

*De mäktiga safter stiga
 Så tysta i dagen opp,
 För den, som kan tåligt lida,
 Bär framtiden i sig hopp.
 Ty ingen har makt att kväfva
 Hvad upp mot ljuset vill sträfva —
 Det växer från rot till topp!*

Ellen Whitlock.

Ett förbättringsfängelse för kvinnor.*)

(Föredrag hållet vid Kvinnokongressen i London 1899 af Mrs Ellen Johnson, superintendent vid Massachusetts' Reformatory Prison for Women.)

Det är nu omkring trettio år sedan staten Massachusetts försökte upprätta en särskild straffinstitution för kvinliga fångar. De första stegen togos, som billigt var, af några filantropiska och beslutsamma kvinnor, inspirerade genom profetiska verk och ord af den vördnadsvärda banbryterskan för fängelsereformer Elizabeth Fry. I sju år framhårdade dessa kvinnor med en långsamt växande skara medhjälpare i sitt uppsåt, tills de hade segrat öfver allmänna opinionen och dess representanter i den lagstiftande församlingen. 1874 banade ett anslag af 300,000 dollars väg för realiserandet af deras förhoppningar. Byggnadskomitén förspilde ingen tid vid utförandet af sina instruktioner, om tre år voro byggnaderna färdiga, och experimentet med ett kvinnofängelse, förestådt och betjänadt af kvinnor, var börjadt.

I öfver tjugo år har arbetet fortgått, naturligtvis icke utan misstag och nedslående erfarenheter, men med stadigt tillväxande framgång och hoppfullhet. Alltifrån begynnelsen var det bestämdt, att fängelsets disciplin skulle vara förbättrande såväl som penitentiär, hvilken bestämmelse grundar sig på den tron, att ingen själ är helt och hållet depraverad och att ingen brottsling bör anses förlorad för all hederskänsla, förrän nitiska bemödanden ha gjorts att väcka densamma. Det heter ju att de värsta brottslingarna icke äro fångar, i hvarje fall kan man tryggt påstå att den mänskliga naturen är den samma inom fängelsemurarna som utanför. Samma principer böra därför tillämpas vid dess behandling, samma sinnelag

*) Ofvanstående uppsats, hämtad ur den tryckta rapporten för »the International Congress of Women i London 1899» och med några uteslutningar återgifvande föredraget, fick en särskild betydelse, ehuru af sorglig art, emedan förf. dagen efter sedan det hållits hastigt afled i följd af hjärtslag. Detta oväntade dödsfall, som framkallade stor förstämning, gaf presidenten, the Countess of Aberdeen, anledning att i de mest erkänsamma ordalag inför kongressen uttala sig om Mrs Johnsons lifsverk. Det anseende hon åtnjöt inom sin fädernestat för sin verksamhet inom dess fängelser bevisas bland annat däraf, att Massachusetts' guvernör i det bref hvori han beviljade Mrs Johnson tjänstledighet för resan till kongressen yttrat: att den allmänna säkerheten i Massachusetts var mera blottställd genom Mrs Johnsons frånvaro, än om det gällt hvilken annan ämbetsman i republiken som helst.

visas mot de svaga och fallna. Ingen man eller kvinna lyftes eller veknar genom att ständigt få sina synder eller olyckor framhållna för sig; ingen själisk styrka och intet rent uppsåt alstras af att man rufvar öfver ett eländigt förflutet eller ett olyckligt nu. Man måste ledas framåt och uppåt och utåt. Somliga af oss kunna lära sig denna lexa lätt nog, men den stora massan måste icke endast gå i lära hos en hård erfarenhet utan äfven från något utanför sig själf erhålla den lyftning och ledning som kräfvdes för att ge oss säkert fotfäste på den rätta vägen. Utom all fråga gäller detta för sådana brottslingar, som mottagas vid Massachusetts' *Förbättringsfängelset för kvinnor* (Reformatory Prison for Women.)

Om andra fängelser och andra metoder har jag hvarken någon rättighet eller någon önskan att tala, men om andan och systemet i det arbete, som har varit mitt åliggande i femton år, kan jag tala med insikt. Våra kvinnor äro af alla åldrar och nationaliteter och förete alla grader af bildning eller okunnighet. De flesta äro unga. Mycket få äro så helt och hållet okunniga, att de icke kunna läsa och skriva, men en stor del sakna all egentlig uppfostran. Vi taga kvinnan från den rättstjänare, som för henne till oss, utan att göra oss underrättade om hennes förflutna. Den skrifvelse, som är skickad med henne, anger endast det brott för hvilket hon är dömd, och vi försöka inte att få reda på något ytterligare. Hur brottslig en kvinna än må vara, så har hon rätt till en fördomsfri pröfning och ett ograveradt inträde i sitt nya lif. Några nödvändiga data beträffande ålder och härkomst antecknas, därpå följer ett grundligt bad, och rena och hela kläder ersätta de smutsiga trasor i hvilka dessa kvinnor vanligen komma till oss. Det fysiska tillståndet undersökes och resultatet antecknas för eventuellt framtida behof, och kvinnan börjar sitt fängelselif med att inträda i den s. k. pröfningsafdelningen. Pröfningsmetoden anse vi som en af de mest effektiva punkterna i vårt system, hvilket hufvudsakligen är ett gradsystem, grundadt på fångarnas dagligen antecknade uppförande. Här tillbringar kvinnan fyra veckor för sig själf i ett väl upplyst rum om 12×14 fot, där hon inte kommer i beröring med andra fångar och inte ser någon annan än de tjänstgörande, som ha vård om henne. Efter förloppet af denna tid kan man vara fullt säker på att hon är lugn och förståndig och beredd att uppföra sig ordentligt i nästa grad. Hon har icke åtnjutit andra privilegier än sådana som äro nödvändiga för hennes kropps och själs hälsa. Hvarje kvinna förses under hela den tid

hon tillbringar i fängelset med en läsbar bok ur det välvalda biblioteket. Fångdräkten har en stor ytterficka, i hvilken boken bäres. Pröfningsstiden kan därför delvis användas till läsning.

Efter att ha gått igenom pröfningstidens isolering vill ingen kvinna på nytt utsätta sig för skilsmässa från sina kamrater. De som ha vård om henne ha emellertid fått se litet af hennes karakter och anlag och äro sålunda bättre beredda att möta de yttningar, som senare kunna komma att visa sig. Dessutom händer det ofta, att nykomlingarna förete delirium tremens eller sinnessjukdom, och förhållandena vid pröfningsmetoden göra det jämförelsevis lätt att taga itu med dylika fall. En annan förmånlig omständighet är att de nyheter, som en brottsling medför från världen utanför, hinna bli gamla och ointressanta för de öfriga fångarna, innan hon får tillfälle att meddela dem.

Öfver pröfningen finnas fyra grader, hvar och en försedd med vissa privilegier framom graden närmast under, privilegier så obetydliga att de nästan förefalla löjliga för dem som icke kunna föreställa sig hur liten den värld är, till hvilken dessa kvinnor äro inskränkta, och huru få och intensiva deras intressen äro. En olika dräkt, mera omväxlande föda, serverad på bättre fat, ett annat sätt att hålla händerna under marscherna och rättigheten att bära en biblioteksbok under armen i stället för i fickan — endast den, som har haft med fångar att göra, kan fatta hvad detta betyder för dem och det inflytande sådant utöfvar på deras uppförande. Hvarje fånge vet precis, när hon kommer in i en grad, hur många dagar hon har att stanna kvar i den och hvilket datum hon kommer att flyttas, om hon visat sig ordentlig och lydig.

Hvart år som går visar allt tydligare värdet af ett graderadt system vid pröfningen. Själfaktning och själfbehärskning, karakterens hörnstenar, ha därigenom vunnits af mången vacklande, syndfull eller förtviflad själ genom det målmedvetna bemödandet att nå den högsta rangen inom sin lilla värld. Vi som ge akt på dessa kvinnor, när de tåga förbi oss på väg till arbetet eller vid deras måltider eller i kapellet, vi ha lärt att känna igen de första hoppgivande symptomen. Det klarnande ögat, den lättare gången, de spändare musklerna, den fortgående lyftningen icke blott i graderna utan i anden — sådant skvallrar för oss. Jag behöfver inte nämna, att tillbakagång förekommer — ibland många gånger. En lifstids vanor öfvervinnas icke på några månader. Det kvädda samvetet, den försvagade viljan, den förvirrade hjärnan, de orediga föreställ-

ningarna om moral och sanningsenlighet, allt sammansvär sig att dra ner och hålla nere dessa lidelsens och lastens olyckliga offer. Men ingen möda sparas för att hålla henne kvar vid hennes plikt och upprätta henne om hon faller. Tålmod, mildhet förenad med fasthet, tid att besinna sig och ångra, förlåtelse och upprättelse där så kan ske, förlust af grad eller afstraffning i svårare fall — allt detta försökes i syfte att frälsa en kvinna från henne själf och förbättra henne om förbättring är möjlig. Att det någonsin är omöjligt vågar jag inte påstå.

Af alla de medel, som användas vid behandling af felande, är tillstädjandet af tid till besinning icke det minst verksamma. Nykter eftertanke infinner sig helt visst hos den mest upprörda och upphetsade kvinna, om hon får tid att svalka sin hjärna och stilla sina nerver. Äfven om bestraffning skulle krävas af omständigheterna, blir denna betydligt mer effektiv, om den felande kan förstås att inse sitt fel och erkänna straffets berättigande. Brottslingar äro icke sällan slöa och tröga till förståndet. De betrakta sig som offer för en makt, hvilken styr med styrkan allena och har satt dem i fängelse helt enkelt därför att den är den starkaste. De måste bringas att inse det falska i denna tro, De måste lära sig, att de icke äro utan vänner och att lagen, fastän den är utan förbarmande, är rättvis. Om lydnaden skall ha verkligt värde, måste den vara grundad på insikt, och att väcka en fånges intelligens är ett företag som fordrar tid och tålmod. Men det lönar sig att se tiden an och tålmod är ett räntebärande kapital.

Med ofvanstående vill jag inte ha sagt, att inte bestraffningen stundom måste vara skarp och plötslig. Ingen lex är viktigare än den som lär aktning för lagen och fruktan för dess vrede. På samma gång är det en fundamentalsats i vår teori att hvarje brottsling kan vinnas med tålmod och mildhet. Jag tror att om man hade tid att på detta sätt behandla hvarje individ, så skulle straffen till slut bli afskaffade såsom öfverflödiga. Jag skulle kunna uppräknat otaliga exempel ur min egen erfarenhet, men ett torde vara tillräckligt som illustration.

Vi fingo till fängelset en kvinna, hvars intelligens och moral tycktes stå föga öfver djurens. Hon afvisade alla försök till vänlighet och trotsade maktspråk så djärft att vi måste sätta henne under bestraffning, men isoleringen och stillheten hade ingen annan effekt än att uppreta henne ännu mer. Hon föreföll besluten att förstöra sig, men vi använde ingen stränghet utom den som var

absolut nödvändig för att hålla styr på henne, och hon tillsades upprepade gånger, lugnt men bestämdt, att en så ihållande olydnad med visshet skulle medföra ännu större förödmjukelser. Emellertid kunde jag inte uppge hoppet om denna kvinna. Jag satte mitt tålmod och min beslutsamhet mot hennes, och hvarje dag under fem veckors tid gick jag till henne i den hoppfulla tron att det goda i henne skulle segra. Och det segrade verkligen. En afton, då jag trädde in i hennes cell, brast hon ut i tårar af ånger och blygsel. »O mrs Johnson», utropade hon, »jag har så länge velat säga er, att jag ville göra hvad ni än bad mig om; men jag skämdes för att säga det. Får jag börja i morgon bittida?» Segern var fullständig. Kvinnan gjorde utan knot allt som fordrades af henne och därutöfver, och jag behöfver väl inte tala om det mod och den förnyade tro, som uppsteg i våra hjärtan genom denna lyckliga utgång af en skenbart hopplös kamp.

Många af de privilegier som beviljas, särskildt de som ha formen af förströelser, förekomma oregelbundet och utan föregående tillkännagifvande samt äro ofta af ett för fångarna nytt slag. Så till exempel kallades de en gång midt i natten upp ur sina bäddar samt tillsades att svepa om sig sina filter och tåga i procession till kontoret. De lydde utan att veta hvad det var fråga om och belönades med åsynen af en nattblommande kaktus i blomningens fulla härlighet; och de förtjusta minerna, det ordentliga uppförandet och de uppriktiga tacksägelserna visade i ord och handling det värde de satte på denna ynnest.

En gång, på årets sista dag, gick jag in i de rum, där kvinnorna voro samlade till sin kvällsrast, och sade dem, att jag enligt min vana skulle tillbringa årets sista halftimme i kapellet och att jag skulle bli glad att där få se hvilken som helst af dem, som kände att hon genom att komma dit kunde finna tröst för sin själ och lyftning mot ett bättre lif. De hade alla sin frihet att komma eller bli borta, men hvilket de än gjorde, så måste de skicka sig så, att hvarken de eller jag behöfde få något att ångra. Detta var ingen ögonblickets impuls, utan jag hade väl öfvertänkt min plan och var öfvertygad om dess utförbarhet, trots den omständigheten, att af de tre hundra kvinnorna i fängelset ett stort antal befunno sig i de lägre graderna och voro jämförelsevis ovana vid disciplin. Jag hade hållit på i flere timmar med att dekorera kapellet. Grönt hängde ännu på väggarna sedan jul. Omkring predikstolen placerade jag palmer och blommor. Framför dem reste sig en häck af

hvita liljor med dallrande hufvuden och gyllne hjärtan, och midt ibland dem satte jag ett elektriskt ljus. Det lyste in i blommornas kalkar och strålade med ett mildt sken genom de snöhvita blombladen, och hela rummet var förklaradt. Half tolf på natten var jag på min plats i kapellet, med mitt biträde vid sidan och organisten vid instrumentet. Jag hörde kvinnornas taktmässiga steg närma sig allt mer i korridorerna, och så kommo de tågande in med en vakterska i spetsen för hvarje afdelning. Jag såg mig omkring på de förväntansfulla anletena. Hvarenda kvinna i fångelset var med, utom de som voro under pröfning eller på sjukhuset. Vi firade en enkel gudstjänst med läsning ur Psaltaren, bön och sång, slutande med en psalm som var särskildt lämpad för årsskiftet. Tre minuter före tolf sade jag: »Nu skola vi falla på knä till tyst bön».

De föllö på knä alla på en gång, och under en tystnad, hvilken bröts endast af fångelseklockan, som klämtade midnattsslagen, gingo vi öfver från det gamla året i det nya. När vi reste oss upp, talade jag till dem en stund om några angelägenheter, som rörde deras dagliga lif, så sjöngo vi en nyårspsalm, och sedan gingo de som de hade kommit, stilla och i god ordning. Jag visste nu, att experimentet hade lyckats. Tid efter annan mottog jag sedan försäkringar af än den ena, än den andra om nyttan af denna midnattsgudstjänst. Resultatet var så tillfredsställande, att det som först endast var ett experiment har öfvergått till vana och numera förekommer hvarje nyårsafton.

Vi söka att nå och inverka på kvinnorna icke blott genom deras förströelser och de privilegier, som höra till de olika graderna, utan äfven genom andra medel — blommor, musik, läsning, favoritdjur, de små barnen i barnkammaren, deras hjälplösa kamrater på sjukhuset; på något sätt i någon stund kunna vi nästan säkert träffa den ömma punkten i hvarje kvinnas hjärta, en liten handfull jord, där det goda utsädet kan gro. Det är mycket få som icke äro känsliga för blommor, och vi använda dem ofta till att dekorera kapellet.

I detta som jag nu har sagt beträffande den tid och möda, som användes på att söka nå fram till en fånges förstånd och samvete, hoppas jag att inte ha blifvit missförstådd. Vi tåla ingen kompromiss med myndigheten, vi tillåta intet prutande eller kringgående af befallningar. Vi önska förstående och villig lydnad, men den måste också vara ögonblicklig och fullständig. Detta inse våra fångar också fullkomligt.

Jag har ingenting sagt om våra fångars sysselsättningar, men det kan i allmänhet sägas att de äro sådana, som särskildt göra kvinnorna lämpade för ett lif i frihet och själf försörjning. Alla grenar af hushållning, matlagning, tvätt, enklare sömnad, städning, sjukvård och barnskötsel, allt sådant hör till det dagliga arbetet, utom uppfödandet af silkesmaskar och silkesfabrikation, hvilken sysselsättning särskildt lockar de flesta och användes som ett privilegium för dem som ha visat sig stadiga och pålitliga.

De som icke kunna läsa och skrifva indelas i två klasser, en för läsning och en för skrifning, och hvardera klassen tillbringar en timme om dagen fem dagar i veckan i skolrummet. En aftonklass med tillfälle till ytterligare undervisning är inrättad för dem som visa sig läraktiga.

Fångelseförströelse är en fråga som vi ha ägnat mycken tid och eftertanke. Bruket att tillåta oinskränkt umgänge mellan brottslingar af alla åldrar och grader, äfven på bestämda tider och under uppsikt, synes oss oklokt, ty erfarenheten visar, att fångars samtal, när de lämnas åt sig själfva, alltid rör sig om deras brottsliga förflutna. Sådan »förströelse» kommer intet godt åstad utan skadar i stället, i det den förstör den späda grodden af en ny föresats och ytterligare upptänder de oregerliga och illasinnade. Vi söka därför på åtskilliga sätt göra ett bättre bruk af hvilotiden.

För det första få aldrig de olika graderna, vare sig under arbetet eller hvilan, samtala med hvarandra. Hvar och en har sin egen korridor och sina särskilda afdelningsceller, sina egna matsalar och sina särskilda bänkar i kapellet, och på det sistnämnda stället så väl som i arbetsrummen och skolrummet tillåtes ingen konversation. För öfrigt användes den halftimmes rast, som beviljas hvarje dag, så ofta som möjligt till läsning, musik, sällskapsspel och andra enkla förströelser, ofta arrangerade af fångarna själfva. För de högre graderna har en nykterhetsklubb visat sig vara till både nytta och nöje.

Naturligtvis äro fångarna själfva omedvetna om vår önskan att lägga beslag på deras rastetider. De äro mycket svartsjuka om hvad de anse som sina rättigheter, och hvadhelst vi företaga måste ske taktfullt, så att vi icke göra dem emot och dymedelst tillintetgöra verkan af våra bemödanden.

Jag har på denna korta stund sökt gifva er en föreställning om den anda och den metod, som råder i Massachusetts' förbätt-

ringsfångelse för kvinnor. I korthet resumerade äro principerna följande:

- »Att reformera en brottsling är att vinna en medborgare.»
- »Ingen brottsling är oförbätterlig.»
- »Kärlek regerar bättre än fruktan.»

Rang.

Jag går på den finsandade trädgårdsgången, där möter jag grefvens dotter; hon har flygande lock och band, hon har små fina skor, men så trampar hon aldrig på grofva stenar heller. Klädningen är hvit, och på den har man sytt vackra skära blom mor åt henne.

Öfver gången falla kastanjetrådets skuggor, det är därför hon promenerar där, ty solskenet är starkt denna dag, och det får ej bryna hennes hvita nacke eller göra henne för varm. Hon hälsar på mig, hon räcker mig sin hand, det är mycket vänligt af henne det, ty med den handen har hon ej arbetat, och den är prydd med mycket gammalt guld; men hon har väl lärt, att man skall hälsa vänligt *äfven* på dem som arbeta.

Det är ju en ganska vacker lärdom det där, icke sannt? —

Jag går i allén och jag möter grefvinnan, hennes nåd. Hon åker efter spann, och vagnen den är inredd mjukt och bekvämt; hon har många hästar, så hon färdas just aldrig till fots den långa vägen öfver fälten. Där dessa sluta, ligger hennes slott invid en park och en sjö; slottet är högt och där ges ofta fester. Jag har aldrig varit med på dem och skall aldrig komma dit heller, ty mitt namn har blott burits i fyra led, och det är utan klang. Men jag är glad att få hälsa på den som äger ett gammalt sådant och jag gör en djup nigning för henne — eller är det kanske för hennes gods? —

Hon besvarar den med en bøjning på hufvudet. Sedan står jag länge kvar och ser efter henne, stolt öfver att ha fått en hälsning af den, som åker i en dylik vagn och som vet hvad hennes förfäder togo sig till för hundratals år sedan.

* * *

Jag går på landsvägen: träden som kanta den äro slut och därför kännes värmen så stark. Jag tänker just på att det är

skönt att nu ha det stora parasollet, som skuggar, och att ingenting annat ha att bära; så är det godt att veta, det den soliga vägen snart är slut. Just då möter jag gamla Katrina.

Alla känna Katrina: hon bor vid tullen med sin man, som är blind, det är hon, som arbetar för båda. Hon har långt att gå och en korg har hon att bära, den ser ut att vara tung, ty hon går mycket lutad, men det kan ju också komma sig däraf, att hon arbetat så mycket.

Jag hälsar, men jag niger ej, hvarför skulle jag niga? Hennes hus är ju så litet, hon kommer ju gående, fast vägen är lång, och hon bär en korg, fast hon är trött. Hennes kjol är mycket lappad. Det är hon som niger i stället: jag bor ju i det stora huset vid torget, jag har gått i en stor skola och jag har ett arbete, som gör att jag kan köpa mig vackra klädningar och handskar. Skulle hon icke niga? Jag nickar och jag gör det mycket vänligt, jag har väl lärt, att man skall hälsa vänligt äfven på de fattiga.

Jag går den smala stigen genom skogen, den är mycket vakker, men jag tycker också, att den är bra knagglig med alla rötterna, som grenat ut sig öfver marken. Invid denna väg ser jag ett rös af stenar; det är fult, men blommorna, som växa bland dem, lysa mig i ögonen, jag vill äga dem, men jag går ej fram dit, utan står i stället kvar och ser på dem, ty stenarna äro för hvassa, man kan göra illa sin fot med att stiga på dem.

Just då kommer Ingrid vägen fram, hon går lätt öfver rötterna med bara fötter, hon är sjutton år, hennes klädning har just ingen färg att tala om, men det har hennes hy.

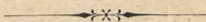
Jag hejdade henne, ty nu vet jag hur jag skall få det jag önskar: »Hämta mig blommorna, som växa därborta», säger jag till henne, och strax är hon där, och snabbt är hon tillbaka med handen full af dem, men fötterna, — de blöda de, än sen! Är hon någon annan än Ingrid från Myren, flickan där? Hvad är det för trasa till kjol hon har, och Myrfolket, är det annat än fattigt det? Har hon kommit till att få veta något af det, som står att läsa i böcker? Nej! Nå, hvad gör väl det då, det där med hennes fötter!

Det är väl skillnad på folk, det är väl skillnad på hur man skall handskas med dem, det får man lära sig, så det sitter där lifvet ut!

Hvarför står flickan kvar och ser efter mig? Tycker hon kanske, att inte allt är som det skall människor emellan?

Nå, det är det väl inte heller!

Dagmar Bergström.

Litteratur.

Ellen Keys lifsåskådning och verksamhet som författarinna. En undersökning af C. D. af Wirsén.

Det är med något af det heliga nitet hos forna tiders troskämpar som herr Wirsén går i fält mot »Ellen Keys lifsåskådning och verksamhet som författarinna». Hans »undersökning» är ej af det varsamma slaget, den är t. o. m. hårdhäntare än någon denna vårt lands mest kända och mest omtvistade författarinna hittills blifvit underkastad. Han påvisar, och det utan att skräda orden, det ur etisk synpunkt förkastliga i Ellen Keys satser, det för all sann kvinlighet repellerande i hennes behandling af erotiska spörsmål, han utvecklar det ohållbara i hennes åskådning, det ologiska och motsägande i hennes bevisföring. Med talrika citat ur hennes skrifter »Missbrukad kvinnokraft», »Kvinnopsykologi och kvinnlig logik», »Tankebilder», »Människor» m. fl. lämnar han bevis för sina påståenden, och han använder hela sin stora bibelkunskap och sin för öfrigt vidtomfattande beläsenhet för att ge ytterligare kraft åt sina argument.

Också har herr Wirséns bok inom vida kretsar i vårt land hälsats som ett ord i sinom tid. De många allvarliga kristna, som med sorg och bekymmer sett sina heligaste intressen anfallas i Ellen Keys skrifter, ha i herr Wirséns uttalanden funnit en hållpunkt för sin kanske vacklande öfvertygelse, och äfven inom andra läger har hans på sak gående och kraftiga uppträdande väckt ett berättigadt erkännande.

Och likväl, äfven om man i allt väsentligt ansluter sig till dessa omdömen, må det ifrågasättas huruvida herr Wirsén är den rätte mannen — eller öfver hufvud taget om någon man är den rätte att ge tillhörigt eftertryck åt här berörda spörsmål. Naturligtvis måste man ju känna sig glad öfver att de äfven blifva belysta från manlig ståndpunkt, men det synes mig — frånräknadt hvad som kräfvades af insikt i teologi, filosofi, ästetik och andra med främmande lärda namn betecknade kunskapsgränar — att de frågor, som i de ofvannämnda skrifterna ställas under debatt, så nära sammanhånga med kvinnans intressen, att kvinnor böra äga de största förutsättningarna att här afgifva den kraftigaste protesten. Det mest öfvertygande och värdigaste som i hithörande sak blifvit sagdt har också utgått från kvinnliga pennor, och jag kan, öfvertygad att jag ej gör mig skyldig till någon öfverskattning, härvidlag återoppreta de uttömmande utredningar af halten af Ellen Keys författarskap, som förekommit i denna tidskrift, hvilken varit nog lycklig att vid mer än ett tillfälle kunna visa, att i tider af stora etiska kriser som den närvarande våra svenska kvinnor sitta inne med förmåga att slå ett kraftigt slag för hvad de anse som sanning och rätt*).

*) Jag vill i detta sammanhang hänvisa läsaren till följande artiklar i Dagny: »Kvinnoarbete och kvinnolycka» med anledning af »Missbrukad

Mitt påstående att det närmast är ur de kvinliga intressenas synpunkt ämnet bör behandlas kräfver kanske en förklaring. Min mening är naturligtvis ej den, att de satser, som i fröken Keys skrifter förfäktas, uteslutande angå den ena hälften af människosläktet. De gripa ju framför allt så nära in i förhållandet mellan man och kvinna och i för dem båda gällande etiska lagar, att ett särskiljande i kön vore enfaldigt. Hvad jag åsyftar är att frågan så nära berör det innersta i kvinnans väsen, att en man, han må känna en aldrig så stark indignation öfver vissa riktningar i den nya litteraturen, aldrig på samma sätt kan erfara hela vidden af dess betydelse.

För oss kvinnor är det ju vårt vara eller icke vara som mäniskor, icke som oreflekterande könsvarelser, det gäller. För oss äger insikten om den fara som hotar, om sådana läror som Ellen Keys få öfvertaget, en så mycket ödesdigrare innebörd, emedan vi veta hvad vi ha att förlora. För oss är frågan af ett alltför stort allvar, ja af en så tragisk vikt, att den icke kan affärdas med ironins vapen, sådana som herr Wirsén från sin något öfverlägsna manliga ståndpunkt använder mot en kvinlig antagonist. För oss äro verkningarna af Ellen Keys och hennes meningsfränders åsikter på vidt skilda lager af vårt samhälle så påtagliga, att vi ej kunna hoppas, att de bibliska argument herr Wirsén använder skola verka öfvertygande äfven på dem som icke erkänna bibliska sanningar.

Med ett ord, för oss gäller det vår kvinliga värdighet, vår ställning som maka, moder och medborgarinna. Med allt detta för ögonen må det väl med sanning kunna sägas, att det är om kvinnofrågan striden hufvudsakligen rör sig och att vi kvinnor bäst böra vara rustade att taga upp stridshandsken. Att vi ej heller tvekat att göra det, därför äro ofvan återopade skrifter ett talande bevis.

Då ett närmare ingående i herr Wirséns skrift vore liktydigt med ett förnyadt skärskådande af Ellen Keys litterära verksamhet, hvilket i Dagny upprepade gånger förekommit, inskränker jag mig för närvarande till ofvanstående anmärkningar, hvartill jag ytterligare vill lägga några ord.

Man tänke sig att en om innehållet och andemeningen i Ellen Keys skrifter fullkomligt okunnig person, men därtill en tänkande, allvarlig människa, läser herr Wirséns bok. Hvilka intryck får hon väl däraf? Först skall hon i moralens och rättskänslans namn känna sig upprörd i sitt innersta öfver de afslöjanden som göras. Men sedan skall hon lugna sig. Faran för att dylika satser skola vinna insteg i vårt samhälle måtte i det hela vara ganska ringa. Det ihåliga och motsägande i dessa reformidéer och det underhaltiga sätt, hvarpå de framförts, äro ju bevis nog för deras oskadlighet.

kvinnokraft» af Ellen Key (häft. 2, 1896) samt »Ännu några synpunkter» i samma ämne (häft 3, 1896) af Anna Sandström; »Är kvinnorörelsen berättigad?» af Rosalie Olivecrona (häft. 4, 1896) och »Modern romantik och etik» af Anna Sandström (häft. 15 & 16, 1898).

Ty af herr Wirséns i så många afseenden slående kritik måste man ju få den föreställningen, att Ellen Keys författarskap så till form som innehåll är af noll och intet värde. Han har varit så angelägen att framdraga de påtagliga osanningarna att, han förbisett de många halfva, ja hela sanningar, hvaraf hennes böcker äfven öfverflöda. Han underskattar den talang, hvarmed hon bär fram sina läror, och underskattar därmed deras faror. Ty igenom all svulst och allt svammel skall man finna prof på en bedärande vältalighet. Jämsides med satser, hvilka i hänsynslöshet och krass sensualism söka sin like, skall man finna sådana af rent idealisk skönhet, icke blott tomma fraser, utan bärande tankar, ägnade att väcka och hänföra. Och själfva motsägelserna, detta att slå fast på ena sidan hvad som dementeras på den nästa — en logik som också herr Wirsén hänför till sitt rätta värde —, blifva ju vapen i händerna på hennes beundrare.

Denna dubbelhet gör det förklarligt att äfven religiösa människor med beundran se upp till Ellen Key, att t. o. m. familjemödrar, hvilkas moraliska och allvarliga grundsatser äro höjda öfver allt tvifvel, finna sig tilltalade af värmen och det idealistiska skimmer, hvarmed hon omsveper sina meningar, och att man bland dem som hylla hennes fana ej blott finner haltlös, oerfaren ungdom utan mogna, själfständigt tänkande individer och att dessa kunna träffas äfven utanför den klick, som räknar sig till »öfvermänniskornas» fåtaliga skara.

Herr Wirséns bok är nu afsedd att låta fjällen falla från dessa förbländades ögon. Man får också hoppas att hans ord fallit i god jord. Som en välbehöflig ränsning kan skriften i alla fall betraktas, och såsom sådan är den ett värdefullt inlägg i den strid om allmänt antagna etiska sanningar, som sedan några år tillbaka upprör vårt samhälle och i hvilken dessa sanningars angripare lyckligtvis ännu ej fått sista ordet.

L. D.

* * *

Med kärlekens rätt af *Guðrun Wide*.

Nyligen läste jag i en svensk tidskrift följande citat från en framstående litteraturkritiker i vårt danska grannland: »Aldrig har väl ett af de allvarligaste och djupaste samhällsproblem blifvit satt under debatt på ett barnsligare, lättsinnigare och ynkligare sätt än hvad som är händelsen med äktenskapsproblemet hos en stor del af de moderna författarna». Den danske kritikern åsyftade härmed skriftställare med stora, redan världsberömda namn. Men jag kom vid läsandet af ofvanstående uttalande ovillkorligt att tänka på att då de små och okända söka apa efter litteraturens koryféeer och trampa i deras fotspår, blir resultatet så till den grad barnsligt, lättsinnigt och ynkligt, att man måste både skratta och gråta därät. Jag hade då helt nyss fått tag i ett litet ganska nått utstyrdt häfte med den famosa titeln »Med kärlekens rätt». Reflexionerna gjorde således sig själfva.

»Den fria kärleken» är det ämne Gudrun Wides bok rör sig om, ty naturligtvis är det endast den slags kärlek, som har någon rätt att existera. Äktenskap — hu, så tarfligt! Hushåll och familjelif — fy, så banalt! Förlofning, bröllop, vigsel — institutioner för lumpna plebejsjälur! Gudrun Wide och hennes älskande par stå höjda öfver sådant. När förhållandet mellan de älskande börjar trassla till sig och *han* blygt framkastar en undran om de inte borde gifta sig, så bortvisar *hon* detta förslag med hela värdigheten hos en i sina djupaste känslor sårad kvinna. Man ser att kvinnan i reformsträfvanden alltid öfverträffar mannen.

Det finns annars ingenting i världen, som lägger hinder i vägen för ett äktenskap mellan dessa unga, hvilka älska hvarandra, så det »glöder» och »blixtrar» och »brusar» och »sjuder» sida upp och sida ner. Han är fri och hon är fri och som sagdt, man kan inte uppleta en tillstymmelse till skäl hvarför de såsom gifta inte kunde ordna sitt lif efter samma trefliga former som under det fria tillståndet. Men nej, de måste »trotsa» sig till sin kärlek, hvad vore det annars för nöje med den? De där »små bisakerna» — äktenskap och vigsel etc. — »skulle grumla den omedelbara känslan och afkyla den glödande åtrån». — Och det vilja de förstås ej riskera.

Innan de komma till full förståelse, ha de ju en del kvistigheter att utstå. De lida och kvida hvar och en på sitt håll. Han, den unge lofvande författaren, sätter sig visserligen ibland ned vid sitt skrifbord »för att tränga till grunden af en eller annan djupsinnig lifsfråga», hvilket ju är en smal sak för den som likt honom »uppställer psykologiska gåtor och löser dem i en handvändning». Det tycks likväl inte gå undan med skrifningen. Han lefver ju blott i minnet af henne, den älskade, hvars »omärkliga(!) bevis på renhet i tankar och uppsåt» han inte kan glömma. Hon, hvars »otillfredsställda kärlekslängtan och ömhetsbegär» antagit »gigantiska proportioner», har det inte trefligare. Men det dröjer förstås ej länge förrän de återfunnit och med kärlekens rätt återtagit hvarandra.

Nu skrifver han hux flux färdig sin bok, som visserligen bara blef förstadd af »intelligenta och bildade människor, mäktiga en egen tanke», men som ändå »lägger grunden till ett stort namn»; och hon — bankfröken till profession — »tycker sig förstå allt och mera därtill!» Tack vare en gammal tant, en förtorkad varelse, som lyder namnet Carolina och hvars ästhetiska nivå ej höjt sig öfver Marie Sophie Schwartz och »Jungfruns bön», blir deras hemlighet utlistad, hvarpå herrskapet packar in och förflyttar sin unga lycka till kärlekens förlofvade land, Italien, och längre behöfva vi — som väl är — inte vara med.

Detta hvad som är att skratta åt, och onekligen är hela denna lilla löjligt omogna och naivt underhaltiga historia i hög grad skrattretande. Men ser man i den ett utslag af hur de moderna idéerna om »kärlekens rätt» omsättas i litteraturen först och i lifvet se'n

— eller tvärtom, hvilket kommer på ett ut — så känner man sig sannerligen böjd att gråta åt eländet. Gudrun Wides och hennes gelikars små opus äro visserligen bara ömkliga vattenskött på det kunskapens träd, som växt upp ur de nya äktenskapsteoriernas frö, och de lära fort nog bli afkapade af kritikens sax och reduce-rade till sitt rätta värde, men de bevisa dock, att skadeväxten trängt djupt in i vårt samhälle och att det väl behöfves att den allmänna opinionens förkastelsesdom sätter sin yxa till roten af trädet.

L. D.

Föreningsmeddelanden.

En föreläsningsserie. Fredrika Bremer-Förbundet har för afsikt att under innevarande höst anordna en föreläsningsserie, hvartill man redan lyckats förvärfva åtskilliga framstående medverkande. Utom intresset för själfva föreläsningssämnen, hvilket man hoppas skall locka ett talrikt auditorium, kommer uppmuntrandet af detta företag samtidigt att tillgodose Förbundets intressen. Inkomsten af föreläsningarna är nämligen afsedd att utgöra ett välbehöfvt tillskott till Förbundets kassa, hvilken naturligtvis i ständigt växande grad anlitas för de många olika ändamål Förbundet under fortgången af sitt arbete önskar befrämja.

Föreläsningarna komma att till antalet blifva omkring 6. Program och öfriga upplysningar skola sedermera meddelas.

»

Föreningen Handarbetets vänner har vid världsutställningen i Paris utom de tvänne guldmedaljer, hvilka tillerkänts föreningen för dess utställning af väfnader och broderier, vunnit erkännande af flere auktoriteter på det konstindustriella området. Sålunda har direktören för »K. K. Oesterreichisches Museum für Kunst und Industrie», herr de Scala, för museets räkning inköpt flera väfnader af olika tekniker.

Direktören för det »Danske Kunstindustrimuseum», professor Pietro Krohn, har inköpt den stora tapeten »Kräftfisket», komponerad af Carl Larsson. För norska muséer har direktören för »Kunstindustrimuseet i Bergen», herr J. Bögh, inköpt en väggbonad, broderad i linne, och direktören för det »Nordenfjeldske Kunstindustrimuseet i Trondhjem», hr J. Thiis, likaledes inköpt väfnader och broderier. För museets i Stuttgart räkning ha äfven åtskilliga väfnader förvärfvats och underhandlingar om inköp äro inledda på flere håll.

Från skilda håll.

International Council of Women's byrå på världsutställningen. Under innevarande utställningssommar i Paris har det stora världsförbundet med ofvanstående namn haft en »bureau d'information» i Förenta staternas paviljong vid Rue des Nations, där uppgifter rörande förbundets syfte och verksamhet lämnats af en representant för förbundet och där litteratur i ämnet tillhandahållits de besökande. Hvarje tisdag har i samma lokal under förbundets auspicier hållits föredrag af talare tillhörande olika nationaliteter öfver frågor som ägt sammanhang med förbundets intressen.

*

Hemtrefnad, praktisk tidning för kvinnan, utgifven af föreningen Hemtrefnad, har åter efter sin sommarhvila börjat utsända sina små värderika blad, hvilka gjort sig så välkomna i många hem. Vi påpeka detta faktum, emedan denna publikation för sitt goda ändamål och sitt ej mindre goda innehåll är väl värd all uppmuntran. Dess syfte är som bekant att erbjuda hemmen en uppfostrande och underhållande läsning, särskildt med afseende fäst på familjens tjänande medlemmar, hvilkas tillgång till lektyr ofta är inskränkt till de dagliga tidningarna eller af kolportörer utbudna, mindre goda skönlitterära alster.

Af innehållet i de tre första septembernumren må här som prof på tidningens anda framhållas: »Fosterlandskärlek» af Emil Larsson, en varmt hållen maning »att ej blott i ord, utan äfven i handling» visa sin kärlek till fosterjorden, »då ingen är för ringa att deltaga i arbetet för dess väl». »Söndagshvila» är ämnet för en annan tänkvärd uppsats, hvori både ur religiös och praktisk synpunkt betydelsen af hvilodagens helgd utvecklas. »Förnuftets talan» är också en af dessa till begrundande och efterföljd manande små predikningar, hvarpå »Hemtrefnad» allt som oftast bjuder sina läsare och hvilka så väl ägna sig att läsas en stilla söndagsafton, då veckans arbete hvilat. Den praktiska afdelningen är naturligtvis mycket rikhaltig och innehåller talrika hushållsrön, matrecept och råd med afseende å tillklippning och förfärdigande af kläder m. m. Dit kan väl äfven hänföras upplysningar angående fordringar för inträde i kursen för barnmorskor, uppgifter som för mången kvinna af folket böra vara af värde. Så komm vi till afdelningen för nöjesläsning. Där finnes mycket som både är roande och uppbyggande. Berättelser af Nanna Wallensteen, Thure Sällberg m. fl. förutom mången liten vers, anekdot, gåta och logogryf. Med ett ord, »Hemtrefnads» innehåll är omväxlande och de som taga del därpå skola också finna att det är godt. Alltså skänk företaget uppmuntran! Priset är dessutom så ytterst billigt. För helår 1: 20, för sista kvartalet blott 40 öre.

*

Utmärkelser åt kvinnor. Universitetet i Wien har tilldelat den österrikiska skriftställarinnan Marie v. Ebner-Eschenbach titeln hedersdoktor inom filosofiska fakulteten (Ehrendoktor der Philosophie) med anledning af hennes 70-åriga födelsedag, som inträffade den 13 september.

Denna utnämning har gifvit tyska tidningar anledning att påpeka att fru v. Ebner-Eschenbach icke är den enda kvinna som på detta sätt blifvit hedrad af tyska universitet. Så har universitetet i Freiburg 1890 tilldelat hedersdoktorstiteln åt Caröolina Michaelis de Vasconcellos för filologiska arbeten särskildt angående spanska språket och litteraturen; 1894 förlänade universitetet i Halle samma titel åt grefvinnan Ersilia Loratelli, född furstinna Gaetani, för framstående arkeologiska forskningar, hvarjämte Münchens universitet för ett par år sedan till hedersdoktor utnämnt lady Blenner-Hasset, född grefvinna Leyden, för ett biografiskt arbete öfver M:me de Staël.

Vid den senaste utdelningen af Hederslegionens ordenstecken ha tvänne kvinnor blifvit hedrade med detsamma: M:me Pégard för sina organisatoriska förtjänster om världsutställningen i Paris och M:me Clémence Royer, en framstående författarinna och medarbeterska i »la Fronde», för sina litterära förtjänster. — Den 1802 af Napoleon stiftade hederslegionen var först endast afsedd för militära utmärkelser och således icke afsedd för kvinnor. Det oaktadt ha alltsedan dess stiftande till närvarande tid 65 kvinnor utnämnts till riddare af hederslegionen, dock för det mesta barmhärtighetssystrar för deras verksamhet under kriget. Ett och annat lysande undantag förekommer dock, så erhöU målärinnan Rosa Bonheur 1865 hederslegionsbandet.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET
STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Stockholms Dagblad.

Sveriges innehållsrikaste och jämförelsevis prishbilligaste tidning.

Rikhaltig Literaturafdelning.

Morgon- och afton-tidning.

Alltså snabbaste nyheter två gånger om dagen.

Aftontidningen med uteslutande nytt innehåll på alla afdelningar.

— Prenumerationspris —

Stockholmsupplagan:

för år**15:—** för kvartal **4: 25**
» halft år **8:—** » månad **1: 50**

Landsortsupplagan:

för år**10:—** för kvartal **3:—**
» halft år **6:—** » månad **1:—**

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, Stockholm, 54 Drottninggatan,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande säson: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skriftråden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Anmälan.

Dagny utkommer **1900** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3.50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum** för **munnens, tändernas** och **hudens vård** m. m.

På begäran af Aktiebolaget Barnängens Tekniska Fabrik har jag inköpt prover af några i handeln förekommande, koncentrerade munvatten: Vademecum, Dentolin, Stomatol, Gahnelit, Azymol och Aseptol och anställt jämförande undersökningar öfver deras förmåga att döda bakterier och att hindra bakteriers utveckling. Dessa undersökningar hafva skett under ensartade förhållanden för de olika munvattnen, såväl hvad beträffar munvattnens utspädningsgrad och temperatur som metoden för undersökningarne och de använda bakteriekulturernas motståndskraft.

Resultaten af dessa undersökningar framgå af nedanstående tabeller:

I. 2 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel	Tyfusbacillen	på 1 min.,	Difteribacillen	på 1 min.
Dentolin	» » »	»	» 1-2 »	»	» 2-3 »

II. 1 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel	Kolerabakterien	på 1 min.,	Difteribacillen	på 2 min.
Dentolin	» » »	»	» 1 »	»	» 3-4 »
Gahnelit	» » »	»	» 1 »	»	» 4 »
Stomatol	» » »	»	» 1-2 »	»	» 4 »
Azymol	» » »	»	ej på ½ tim.,	»	ej på 1 tim.
Aseptol	» » »	»	ej på 24 tim.,	»	ej på 24 tim.

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin,

Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11-4. Allm. tel. 48 10.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10-4.

För hjälpsökande kl. 1/2 10-11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppe. 10-4.